

HAIKIO,

avagy a romok varázsereje

A *haikio* japánul romokat jelent, de ezen egyfajta hobbit is értenek, amelyet nemcsak a japánok értékelnek, bár állítólag éppen itt él a legtöbb *haikio*-rajongó. Nem véletlen, de erről majd később. Az angol *urban exploration*, rövidítve *urbex* is tartalmazza mindannak a jelentését, amiről a későbbiekben írok. Azoknak való a *haikio*, akik hajlamosak a melankóliára, ilyen hatást vált ki belőlük az, ami elmúlt. Mint Georg Simmel német kultúrafilozófus írja, „a rom az élet háza, amelyet elhagyott az élet”. Az elhagyott lakóépületek, iskolák, szállodák, ipari üzemek, éttermek, kórházak, kimustrált vonatok és autók roncsstelepei, a búbanatos és kihalt vidámparkok a legkeresettebb helyek a *haikio*-rajongók számára. Lenyűgözi őket az ember által elhagyott világ szét-hullása, rothadása, burjánzása, lepusztulása, összeroskadása, összeroppanása.

A japán *haikio*-rajongók kultikus helye a hegyvidéki Szaitama prefektúra nyugati részén lévő kisváros, Nithicu. Itt bányák voltak, de a múlt század hetvenes éveiben bezárták őket, és akkor mindenki elvándorolt onnan. Kifolyt az élet Nithicuból, mint a víz a fürdőkádból. Az orvosok ott hagyták a műszereiket és a befüttes üvegekben tárolt kiállítási tárgyakat (a *nithicui* agy olyan jelenség, amelyet minden *haikio*-rajongó le akar fényképezni). A tanítók ott hagyták a hegyoldalban álló, fából készült iskolaépület osztálytermeit, a diákok pedig a könyveket, füzeteket és sapkákat. Ott maradtak a házakban a lassan semmivé váló futonok, ágyneműk, játékok, mosógépek, varrógépek, fazekak, cipők és esernyők. Nithicu ember nem járta vidéken található, az út gyakran járhatatlan, és

onnan már nem vezet tovább. Csak *haikio*-rajongók járnak ide, akik őrzik a titkaikat. Nincs hát kitől térképet és útbaigazítást kérni. A *haikio* legfőbb elve az, hogy nem hagyunk nyomot. Az ember csak a helyről készült fényképeket és a romok emlékét viheti magával. Nem szabad kárt tenni semmiben, nem szabad pusztítani. Egyedül kell bejárni, csendben koncentrálni, hogy úgy érezzük, kapcsolatba kerültünk a hellyel. Megtapasztaljuk az emberek elhagyott tárgyaiba, magányban elenyésző régi televíziókba, mosógépekbe, már soha le nem játszott analóg lemezekbe, kiskanalakba, hajcsatokba varázsolt múltat. Japánban nem túl népszerű szórakozás a vandalizmus, ritkaság számba megy a lopás, ez pedig kedvező a *haikióra* nézve. Nithicuban, ahonnan eltűntek az emberek, minden úgy maradt, ahogy majd' negyven éve hagyták.

2011. március 11. után Japán új *haikióval* gyarapodott: azokkal a területekkel, ahonnan kitelepítették a lakosokat a fukusimai atomkatasztrófa után. Szó sem lehetett minden ingóság összepakolásáról, senkinek sem volt ideje elgondolkodni azon, mit vigyen el, mit hagyjon ott. A *haikio*-rajongók olyan emberek, akik képtelenek szigorúan tartani magukat a *haikio* világán kívüli szabályokhoz. Figyelmen kívül hagyják a jeleket, átugorják a kerítéseket, bemennek oda is, ahová nem szabad. Tehát már eljutottak az erőmű környékén lévő falvakba és kisvárosokba, láttam néhány fényképet erről. Hihetetlen, milyen gyorsan veszi birtokba a természet az emberi világot, ahol nemrég még a Japánban kialakult állapotoknak megfelelően minden kis bokor a kertész felügyelete állt. A nyitva maradt ablakon bekúszik a repkény a fürdőszobába,

a műanyag falakhoz tapad, egerek fészkelnek a szét-
ragott újságokban, a nedvességtől korhadó képregé-
nyek lassan belevesznek a penészedő padlóba. Mint
Csernobilban, bár az persze turistaattrakció, és mint
ilyen, hidegen hagyja az igazi haikio-rajongókat. Ha
az élet űrt hagy maga után, az szívszorító, de a buja
növényzet olyan benyomást is kelt, hogy ez nem a vég.
Most egyszerűen más teremtmények léptek az ember
helyébe: rágszálók, elvadult macskák, rókák, pókok.
A bevezetőben idézett Simmel azt írta: „Valaminek
szét kell bomlania ahhoz, hogy átadja a helyét az új
árnyalatoknak”. A *haikio* ezért nem a halált és a hal-
doklást bálványozza, hanem magát az elmúlás folya-
matát, hisz évszázadok óta ez a japán esztétika alapja.

Tokió olyan város, ahol ma rakétasebességgel zaj-
lik az elmúlás. Évek óta figyelem a szomszédságom-
ban zajló változásokat, és néha megrémít a gyorsasá-
guk. Tavaly ősszel érkeztem ide pár év szünet után, és
sok helyet már nem találtam meg. Eltűnt a régi für-
dő, két őszibarackszínű kis ház áll a helyén. Nincs
meg a kimonóbolt, ott most egy különös épületet ta-
láltam, ahol indiai étterem működik. Tizenkét hónap
alatt a legszűkebb környéken építettek nyolc családi
házat (ebből három sorház), két tömbházat és négy új
boltot. Mindig van valahol valami, ami fölé kék fóliát
húznak, alatta pedig nagy szakértelemmel lerombol-
ják az épületet. Nem sokkal később kis fehér sátor tű-
nik fel a négyszög alakú fekete földdarabon. A sinto-
ista pap istentiszteletet tart a sorban ülő családtagok-
nak, aztán hamarosan ásni kezdik az alapokat, egy-két
szókból összerakják a favázat, pár hónap múlva pedig
már áll az új ház, ég a villany, és elhelyezik a fal mel-
lett az első virágcserepeket a Jabe vagy Tanaka család
tagjai. Bizonyos kerületekben kísértetházak is akad-
nak: ezeket már fölverte a gaz, sötétek, évek óta üre-
sen állnak. A város e részén, ahol a világ legdrágább
árkategóriájába tartozó telkeket kínálnak, csak a ren-
dezetlen örökösödési ügyek vagy a helyhez kötődő,
minden képzeletet felülmúló véres történetek tud-
ják megfékezni a lendületbe jött ingatlanfejlesztőket.
Az ilyen épületek természetes halállal pusztulnak el.
Lassan enyésznek, porladnak, korhadnak, roskadoz-

nak. A szellemeknél is csendesebb és láthatatlanabb
haikio-rajongók lopakodnak be ide. A pókhálával bo-
rított teáscsészét és a papírtekerceset nézik, amelyen úgy
elhalványodott a kalligrafikus írás, hogy csak a jelek
ködös körvonalai láthatók. A kezdő haikio-rajongók
borzongató érzéseket keresnek, a kísértetfilmek han-
gulatára vágnak. A tapasztaltak nem félnek a kísér-
tetektől, sőt a legkevésbé sem érdeklik őket. Ehelyett
különös állapotról, enyhülést adó, melankóliába hajló
megnyugvásról beszélnek, mert ezt adja nekik a *haikio*.
„Ez is elmúlik” – ilyen feliratú medált hordok, bár ezt
még akkor készítettem, amikor még nem ismertem
és nem szerettem meg a *haikiót*.

A haikio-rajongók olyan emberek, akik nemcsak
egyéni, hanem nembeli szinten is érzékelik az emberi
sors törékenységét. Néhány *haikio* megtekintése után
az ember tényleg megbizonyosodik arról, hogy csak
ideiglenes lakosai vagyunk a Földnek. Semmi alap-
ja annak, hogy úgy gondoljuk, mi nem enyészünk el,
mint annyi más teremtmény előttünk. Betonromok,
fém- és műanyag tárgyak, elektronikus adathordozó-
kon tárolt szövegek – de már nem lesz, aki elolvassa
ezeket – és némi sugárfertőzött szemét. Ez marad utá-
nunk. Fogjátok hát a fényképezőgépeteket, és örökít-
sétek meg a walbrzychi, grudziądzi, radomskói romo-
kat. Talán egyszer majd egy új földlakó, egy kék bő-
rű és nagy szemű nő előkotor valahonnan egy fény-
képet, amelyen a *haikio* látható – úgyszólván azzá válik az
egész civilizációnk. ■ ■ ■

Pálfalvi Lajos fordítása

Joanna Bator (1968): lengyel író, esszéíró.